

ද්විතීය භාගය

වුදුසුමො පාඨො

අර්ථකථාවාර්ය හදන්ත බුද්ධසෝෂ මාහිමිපාණෝ

ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මුඛ දේශනාව සුඛනමා හා සුබෝධ කරනු වස් අප්‍රතිහත ධෙර්‍යයෙන් කටයුතු කොට ත්‍රිපිටක සාහිත්‍යය උදෙසා පාලි අට්ඨකථාවන් සම්පාදනය කළ යතිවරුන් අතුරෙන් ප්‍රමුඛ වනුයේ මහා අර්ථකථාවාර්ය බුද්ධසෝෂ මාහිමිපාණෝ ය. පාලි අටුවා වැඩි ප්‍රමාණයක් සම්පාදනය කොට ඇත්තේ උන්වහන්සේ විසිනි. නිර්මල බුදුදහම හා ශාසනය දීර්ඝ කාලයක් අවිච්ඡින්නව පවත්වාගෙන යාමට අත්‍යවශ්‍ය පාලි අටුවා ලිවීම පිණිස ම උන්වහන්සේ මොලොව පහළ වූ බව ඇතැමුන්ගේ විශ්වාසය යි. ධර්මය පිළිබඳ පරිපූර්ණ දැනුමක් හා අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට බුද්ධසෝෂ මාහිමියන්ගේ අටුවාවන් මහත් සේ උපකාර වී ඇති අතර, ඒවා නොතිබෙන්නට ලේඛනාරූප තථාගත දේශනාවේ ගැටලු හා සැක තැන් තවමත් ලිහා ගැනීම දුෂ්කර වනු ඇත.

පාලි අටුවා සාහිත්‍යය තුළ බුද්ධසෝෂ මාහිමිපාණන්ගේ අමරණීයත්වයත්, ජනප්‍රියතාවත් හේතුවෙන් උන්වහන්සේගේ ජීවන තොරතුරු ද විවිධ ජනප්‍රවාදයන්ගෙන් ව්‍යාකූල වී ඇත. බුද්ධසෝෂ මාහිමියන් පිළිබඳ ජීවන තොරතුරු ලක්දිව ලියවුණු මහාවංසයේත් සියමයේ ලියවුණු බුද්ධසොසුප්පත්ති නම් ග්‍රන්ථයේත් දැක්වේ. මීට අමතරව පාලි මෙන් ම ලක්දිව හා බුරුමයේ ලියවුණු විවිධ මූලාශ්‍රයවල ද තොරතුරු සඳහන් වේ. බොහෝ මූලාශ්‍රයයන් පිළිගන්නා පරිදි බුදුගොස් මාහිමි ජන්මලාභය ලැබ ඇත්තේ දඹදිව මහබෝ මැඩ සමීපයෙහි හෝ ඊට ආසන්න ප්‍රදේශයක බ්‍රාහ්මණ පවුලක ය. මහාවංශයේ දැක්වෙන පරිදි මෙම බ්‍රාහ්මණ කුමරු සියලු විද්‍යා, ශිල්ප කලාවන්හි සහ ත්‍රිවේදයෙහි පාරප්‍රාප්තව සියලු වාදයන්හි විශාරදව වාදකරනු කැමැතිව දඹදිව නොයෙක් දිශාවන්හි ඇවිද දිනක් එක් විහාරයකට අවුත් නැවතී රාත්‍රිකාලයේ පාතඤ්ජලිමනය කටපාඩමින් කීවේය. එම විහාරවැසි රේවත නම් බහුශ්‍රැත, විවක්‍ෂණශීලී හා දුරදර්ශී එක් තෙර නමක් ඔහුගේ තීක්‍ෂණ බුද්ධිය වටහාගෙන මතු මොහුගෙන් ශාසනයට සිදුවන මහත් ප්‍රයෝජන දැන ඔහු දමනය කිරීමේ අටියෙන් පාඩම් කියවන ඔහුගෙන් 'මේ කොටළු හඬින් කැගසන්නේ කවරෙක් දැයි' ඇසීය. ඉක්බිති එම බ්‍රාහ්මණ තරුණයා 'කොටළු හඬේ අර්ථය දන්නේ දැයි විචාළ කල්හි රේවත තෙරණුවෝ ඊට පිළිතුරු දී වාදයන්හි විශාරද වූ හෙතෙම නිරුක්තර කළහ. ඉන්පසු බ්‍රාහ්මණ තෙමේ 'ඔබගේ වාදය විස්තර කළ මැනවැ'යි කී විට තෙරණුවෝ අභිධර්ම පාඨයක් දෙසූහ. එය 'කාගේ ධර්මයක් දැයි ඇසූ විට 'මෙය බුද්ධමන්ත්‍රයැ'යි ද කීය. 'එය තමාට ඉගැන්වුව මැනව'යි කී විට 'පැවිදිව ඉගෙන ගනුව'යි කීහ. පසුව පැවිදි වී ත්‍රිපිටකය ම ඉගෙන ගත් අතර, බුදුරදුන්ගේ කට හඬට සමාන හඬක් ඇති බැවින් උන්වහන්සේ 'බුද්ධසෝෂ' යන නමින් ප්‍රකට වූහ. ඇතැම් මූලාශ්‍රයක දඹදිව 'සෝෂ' නම් ගමේ උපත ලද හෙයින් එම නම ලැබූ බව සඳහන් වේ.

උන්වහන්සේ දඹදිව දී ඤාණොදය නම් ප්‍රකරණ ග්‍රන්ථය ලියා අනතුරුව ධම්මසංගණිප්‍රකරණයට අත්පාලිනී නම් අටුවාව ලියූහ. පසුව පිරිත් අටුවාව හෝ වෙනත් සංකෂිප්ත අටුවාවක් ලිවීම ආරම්භ කළහ. එය දුටු ස්වකීය ආචාර්ය රේවත තෙරුන් මෙසේ පවසා ඇත. 'මෙහි ඇත්තේ පරම්පරාගත පෙළ පමණකි. මෙහි අටුවා මෙන් ම නානාවිධ ආචාර්යවාද ද නැත. මිහිඳු මහතෙරුන් විසින් සංගීතිවලට නැඟු බුද්ධවචනය ද ශාරිපුත්‍රාදී මහතෙරුන් දෙසූ කථාමාර්ගය ද බලා සිංහල බසින් කළ අටුවා ලක්දිව ඇත. එහි ගොස් ඒවා ඉගෙන පාළියට නඟන්න. මේ පිළිබඳව සතුටු වී උන්වහන්සේ ලක්දිවට පැමිණ සීහළට්ඨකථා පාළියට නැගීම ආරම්භ කළහ. එහෙත් සියලු මූලාශ්‍රයන් පිළිගන්නා පරිදි අට්ඨකථා රචනයේ ප්‍රාරම්භකයා වනුයේ බුද්ධසෝම මාහිමි නොව ඉන්දියාවෙන් පැමිණි බුද්ධදත්ත මාහිමියන් ය. බුද්ධදත්ත මාහිමි ලක්දිවට පැමිණ අට්ඨකථා රචනය ආරම්භ කළ ද වයස්ගත වීම හා වෙනත් සම්බාධක නිසා තත් කාර්යයෙහි අසාර්ථකව පෙරලා දඹදිවට වඩින අතරතුර මුහුදු මැද දී බුද්ධසෝම මාහිමියන් මුණ ගැසී තොරතුරු සාකච්ඡා කොට ඇත. ඒ ගැන අතිශයින් සතුටු ව එහි ලා ඇති විය හැකි බාධාවන් පිළිබඳව ද දැනුවත් කොට පන්හිඳක්, අරළු ගෙඩියක්, ගලකුත් දී ඇසේ හෝ පිටුපස රුදාවක් ඇති වුවහොත් එම අරළු ගලගා ආලේප කළ විට එම අපහසුතා මඟ හැරෙන බව දන්වා බුද්ධදත්ත මාහිමි ඉන්දියාව බලා පිටත්ව ගොස් ඇත.

මහාවංශයේ සඳහන් පරිදි බුද්ධසෝම හිමි ලක්දිවට වැඩම කොට ඇත්තේ ක්‍රි. ව. 412 - 434 අතර කාලයේ මහානාම රජු දවස ය. මෙහි වැඩමවීමෙන් අනතුරුව මහාවිහාරයෙන් සීහළට්ඨකථා ඉල්ලා සිටිය ද මහාවිහාරීය හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා එකවර ම ඒවා ලබා නො දුන්හ. බුද්ධසෝම මාහිමියන්ගේ සාමර්ථ්‍යය සහ ථේරවාද සම්ප්‍රදායට අනුගත හිඤ්ඤාත්ක දැයි පරීක්ෂා කිරීමේ අවසරය මහාවිහාරීය හිඤ්ඤාත් සංයුක්ත නිකායේ දේවතා සංයුක්තයේ එන 'අනනා ජටා බහි ජටා' යන ගාථාවත් 'සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො' යන ගාථාවත් දක්වා එයට විවරණයක් සපයන ලෙස උපදෙස් දුන්හ. ඒ අනුව බුදුගොස් මාහිමි එම ගාථා දෙක අර්ථ විවරණය කරමින් අටුවා සහිත ත්‍රිපිටකය ම අළලා 'විසුද්ධිමග්ග' නම් පොත ලිවේය. අනතුරුව බෝමැඩ සමීපයෙහි සංඝයා රැස්කරවා කියවන්නට සැරසුණු විට දෙවියෝ මුත්වහන්සේගේ නිපුණත්වය ප්‍රකට කරවීමේ අදහසින් එම පොත අතුරුදහන් කළහ. ඉන්පසු නැවතත් ලියා කියවන්නට සැරසුණු විට එය ද අන්තර්ධාන විය. තෙවන වරටත් ලියා කියවන්නට සැරසුණු විට දෙවියෝ කලින් සැඟවූ පොත් දෙකත් එතැන තැබූහ. හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා පිටපත් තුන ම එක්කොට කියවන්නාහු ඒ පිටපත් තුනෙහි ම වචන වශයෙන් හෝ අක්ෂර වශයෙන් හෝ කිසිඳු වෙනසක් නොදැක සන්තෝෂයට පත්ව අටුවා සහිත පිටක පොත් උන්වහන්සේට භාර කළහ. ඒ අනුව බුද්ධසෝම මාහිමියෝ මුලින් ම සම්පූර්ණ විනය පිටකයට 'සමන්තපාසාදිකා' නම් විනයට්ඨකථාව රචනා කළහ. දීඝනිකාය ආදී අනෙක් ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ සඳහා අටුවා සම්පාදනය කරන ලද්දේ ඉන් අනතුරුව ය. උන්වහන්සේ විසින් රචිත අට්ඨකථා ග්‍රන්ථ නාමාවලිය මෙසේ ය.

බුද්ධසෝඡ මාහිමියන් විසින් රචිත අටුවා ග්‍රන්ථ

පිටකය	පෙළ ග්‍රන්ථ	අටුවා ග්‍රන්ථය	විස්තර
විනය	පාරාජිකපාළි පාවිත්තියපාළි චුල්ලවග්ගපාළි මනාවග්ගපාළි පරිවාරපාළි	සමන්තපාසාදිකා	මහාවිහාරවාසී බුද්ධසිරි නම් තෙරුන්ගේ ආරාධනයෙන් ලියන ලද්දකි. මෙහි නිදාන කථාවේ බුද්ධශාසනයේ සංක්‍ෂිප්ත ඉතිහාසය, ධර්මසංගායනා පැවත්වූ ආකාරය, ලක්දිවට බුදුදහම රැගෙන ඒම, අනුරාධපුර මහාවිහාරය ආරම්භ වීම ආදී විස්තර ඇතුළත් වේ.
	පාතිමොක්ඛ	කඬ්ඛාවිතරණී	සොණ නමැති තෙර කෙනෙකුගේ ආරාධනයෙන් ලියා ඇත. හික්කුන් වහන්සේලා සඳහා පනවා ඇති විනය ශික්‍ෂාපද විග්‍රහ වේ.
සූත්ත	දීඝනිකාය	සුමංගලවිලාසිනී	සුමංගල පිරිවෙන් වැසි දායානාග නම් තෙරුන්ගේ ආරාධනයෙන් ලියා ඇත. මේ සඳහා 'සුමංගලවිලාසිනී' නම යොදා ඇත්තේ ද ඒ නිසා ය.
	මජ්ඣිමනිකාය	පපඤ්චසුදනී	බුද්ධමිත්ත නම් තෙරුන්ගේ ආරාධනයෙන් මෙය ලියා ඇති අතර, පරවාදමථනය සඳහා මෙම අටුවාව ප්‍රයෝජනවත් වේ.
	සංයුක්තනිකාය	සාරත්ථප්පකාසිනී	බණවර 78 කින් යුත් මේ අටුවාව රචනා කොට ඇත්තේ ජොතිපාල හිමියන්ගේ ආරාධනයෙනි
	අංගුත්තරනිකාය	මනෝරථපුරණී	බණවර 84 කින් සමන්විත මෙම අටුවාව ජොතිපාල හිමියන්ගේ සහ ජීවක උපාසකගේ ආරාධනය අනුව ලියා ඇත. බුද්ධසෝඡ මාහිමියන්ගේ අවසාන අටුවාව මෙය වේ. මෙය ලිවීමෙන් පසු උන්වහන්සේගේ මනදොළ පුරණය වූ හෙයින් මෙම අටුවාවට මනෝරථපුරණී (මනදොළ සපුරන්නී) යන නාමය යොදා ඇත.

සුභත	බුද්දක නිකාය බුද්දකපාඨ සුත්තනිපාත } ධම්මපද ජාතක	පරමඤ්චිකා ධම්මපදට්ඨකථා ජාතකට්ඨකථා	මෙය ප්‍රමාණයෙන් ඉතා කුඩා අටුවාවකි. ඇතැම් කෙනෙක් මෙය බුද්ධසෝප මාහිමියන්ගේ කෘතියක් නොවන බව ද කියත්. ධම්මපදයේ එන ගාථා 423 ට නිදානකථා 299 ක් වශයෙන් මෙම අටුවාව ලියා ඇත. බුද්ධමිත්ත හා බුද්ධදේව තෙරවරුන්ගේ ආරාධනයෙන් ලියා ඇති මෙම අටුවාව පන්සිය පනස් ජාතකකථා හා එහි ගාථා ඇතුළත් කරමින් ලියන ලද විශාල ම අටුවාව වේ.
අභිධමම	ධම්මසංගණි විභංග ධාතුකථා පුග්ගලපඤ්ඤාත්ති කථාවන්ටු යමක පටිඨාන }	අඤ්චාලිනී සම්මොභවිනොදනී පඤ්චප්පකරණට්ඨකථා	බණවර 39 කින් සමන්විත වන මෙහි අභිධර්මයේ නිදානකථාව විස්තර වේ. බණවර 41 කින් සමන්විත වේ. මහාවංශයේ නොදැක්වෙන ලක්දිව ඓතිහාසික කථා පුවත් රාශියක් මෙහි දැක්වේ. අභිධර්ම පිටකයේ ග්‍රන්ථ 5 ක් සඳහා ලියා ඇති හෙයින් මෙය මේ නමින් හඳුන්වා ඇත. මෙහි මොග්ගලීපුත්තනිස්ස හිමියන් කථාවන්ටුප්පකරණය දේශනා කිරීම, ධර්මාශෝක රජු බුදුසසුනේ උන්නතිය වෙනුවෙන් සිදුකළ දෑ ආදිය මෙහි විස්තර වේ.
සමස්ත ත්‍රිපිටකයට පොදුවේ		විසුද්ධිමග්ග	සප්ත විශුද්ධිය මගින් නිර්වාණය ප්‍රතිචේද කරන ආකාරය විස්තර කෙරේ. මෙය භාවනායෝගීන්ට අතිශය වැදගත් කෘතියකි

අනෙක් කර්තව්‍යවලින් විසින් රචිත අවුලා ග්‍රන්ථ			
සූත්‍ර	බුද්දක නිකාය උදාන ඉතිවුත්තක විමානවස්සු පෙතවස්සු ථෙරගාථා ථෙරීගාථා වරියාපිටක	පරමසුද්දීපනී	ධම්මපාල මාහිමි
	නිද්දෙසපාළි	සද්ධම්මපච්ඡේදනිකා	උපසේන මාහිමි
	අපදානපාළි	විසුද්ධජනවිලාසිනී	මහානාම මාහිමි
	පටිසම්භිදාමග්ග	සද්ධම්මප්පකාසිනී	කර්තෘ අඥාතයි
	බුද්ධචංසපාළි	මධුරසුඵපකාසිනී	බුද්ධදත්ත මාහිමි

බුද්ධසෝම මාහිමියන්ට පාළි අවුලා ග්‍රන්ථ සම්පාදනයේ දී එකල මහාවිහාරය සන්තකයේ තිබූ ප්‍රධාන හෙළවුලා (සීහළට්ටිකථා) 03 ක් උපස්තම්භක වී ඇත. ඒවා නම්

1. මහාධ්‍යකථා
2. මහාපච්චරියධ්‍යකථා
3. කුරුඤුධ්‍යකථා

මීට අමතරව 'සංඛෙපට්ඨකථා', 'අකධ්‍යකථා', 'පොරාණධ්‍යකථා', 'පුබ්බධ්‍යකථා', 'සුත්තනනධ්‍යකථා', 'ආගමධ්‍යකථා' ආදී අවුලාවන් රාශියක් උපයෝගී වී ඇති බව අධ්‍යයනයෙන් පිළිබඳ පර්යේෂණ කළ උගත්තු පෙනේ. මින් මහාධ්‍යකථාව සමස්ත ත්‍රිපිටකයට ම පොදුවේ තිබූ ප්‍රධාන අවුලාව ලෙස හැඳින්වෙන අතර මහාපච්චරිය අවුලාව හා කුරුඤු අවුලාව ප්‍රධාන වශයෙන් විනය සම්බන්ධව පැවැති අවුලාවන් ලෙස සැලකේ. බොහෝ අවුලාවන්හි බුදුගොස් මාහිමි සඳහන් කොට ඇති පරිදි උන්වහන්සේගේ අභිප්‍රාය වූයේ මහාකාශ්‍යප ආදී මහරහතන් වහන්සේලා වෙතින් සංගායනාවට පාත්‍රව පසුව මහා මහින්ද මහරහතන් වහන්සේ විසින් ලක්දිවට ගෙනවුත් හෙළදිව් වැසියන්ගේ ප්‍රයෝජනය පිණිස සීහළ භාෂාවෙන් තබන ලද අවුලාවන් දේශාන්තරවාසීන්ගේ ප්‍රයෝජනය පාලියට නැඟීම යි.

බුද්ධසෝම මාහිමියෝ පාළි අවුලාවන් රචනා කිරීමේ දී සැමවිට ම මහාවිහාරීය මතයට අනුගතව කටයුතු කළහ. ථෙරවාදී සම්ප්‍රදාය විනය සම්බන්ධයෙන් දැක්වූයේ දැඩි උනන්දුවකි. පළමු ධර්මසංගීතියේ දී බුද්දානුබුද්දක ශික්ෂාපද පිළිබඳ අර්බුදය පැන නැඟි අවස්ථාවේ අවසානයේ බුදුරදුන් පනවා වදාළ සියලු ශික්ෂාපද ආරක්ෂා කිරීමට තීරණය කිරීමත් අලුත් විනය ශික්ෂාවන් නොපැනවීමට තීරණය කිරීමත් එක් සාධකයකි.

එසේ ම දෙවන ධර්ම සංගායනාවේ දී 'දස අකූප වස්තුව' එකහෙළා ම ප්‍රතික්‍ෂේප කොට කුඩා වරදක් වුව ශාසනය තුළ සිදු නොවීමට ඉඩ තැබීම ද ථෙරවාදී සම්ප්‍රදාය විය. මේ පිළිබඳව සංවේදී වූ බුද්ධසෝඡ මාහිමියෝ පාලි අට්ඨකථාවන් රචනා කිරීමේ දී පළමුවෙන් ම 'සමන්තපාසාදිකා' නම් විනයට්ඨකථාව රචනා කොට මහාවිහාරීය හික්‍ෂුන්ගේ සිත් දිනාගැනීමට සමත් වූහ. මේ නිසා ම මහාවිහාරීය හික්‍ෂුන් වෙතින් ද බුද්ධසෝඡ මාහිමියන්ට අනගි සහායක් ලැබුණි. සීහළට්ඨකථා සේ ම ඇතැම් විට ඇතැම් ධර්ම කරුණු පැහැදිලි කිරීමේ දී බහුශ්‍රැත ධර්මධර හික්‍ෂුන්ගේ තෙරවරුන්ගේ අදහස් ද, මහාවිහාරයේ සුවිසල් පොත්ගල පරිහරණය කිරීමේ අවස්ථාව ද ලැබුණි.

බුද්ධසෝඡ මාහිමිපාණන් වහන්සේට අංගුත්තර නිකාය අටුවාව ලිවීමෙන් පසු උන්වහන්සේගේ අටුවා ලිවීමේ මනදොළ පූරණය වී ඇත. ඒ නිසා තත් අටුවාව 'මනොරථපූරණී' යන නමින් නම් කොට ඇත. ඒ අනුව එය උන්වහන්සේ විසින් ලියන ලද අවසාන අටුවාව වේ. එය රචනා කිරීමෙන් පසු උන්වහන්සේ නැවතත් ඉන්දියාවට වැඩම කරන ලදැයි ලාංකීය මූලාශ්‍රයන් පිළිගන්නා අතර බුරුම රටේ පිළිගැනීම වනුයේ උන්වහන්සේ එරටට වැඩම කොට තවදුරටත් ග්‍රන්ථකරණයේ යෙදී සිට පිරිනිවන් පෑ බවයි. කෙසේ වෙතත් බුදුගොස් මාහිමි ශ්‍රී ලාංකීය ජන විඥානය තුළ කෙතරම් දුරට කිඳාබැසගත්තේ ද යත් ලක්දිවට බුදුසසුන හඳුන්වාදුන් මිහිඳු මහරහතන් වහන්සේ හැරුණු විට උන්වහන්සේ 'අනුබුදු' යන ගෞරව නාමයෙන් පිදීමෙන් ම තහවුරු වේ.

අභ්‍යාස

01. වරහන් තුළින් සුදුසු වචන තෝරාගෙන හිස්තැන් පුරවන්න.

(අඝ්ඝාලිනී / මහානාම / ධම්මපාල / සංයුත්ත නිකාය / සමන්තපාසාදිකා / දායානාග / මහාවංසය / මනොරථපූරණී / රේවත / බුද්ධසොසුප්පත්ති)

 - i. බුද්ධසෝඡ මාහිමිපාණන්ගේ ගුරුවරයා වූයේ හිමියන් ය.
 - ii. උන්වහන්සේ ඉන්දියාවේ දී රචනා කරන ලද ග්‍රන්ථයක් වනුයේ ය.
 - iii.හාඋන්වහන්සේගේ ජීවන තොරතුරු ඇතුළත් වේ.
 - iv. බුදුගොස් හිමි ලක්දිවට වැඩම කරවන ලද්දේ රජු දවස ය.
 - v. බුද්ධසෝඡ හිමියන්ගේ මනදොළ පූරණය වූයේ..... ලිවීමෙන් පසුව ය.
 - vi. විනය පිටකයට ලියන ලද අටුවාව වනුයේ.....යි.
 - vii. දීඝනිකාය අටුවාව ලිවීම සඳහා ආරාධනා කරන ලද්දේ.....හිමියන් ය.
 - viii. 'පරමඝ්ඝපනී' නම් අටුවාව රචනා කරන ලද්දේ.....හිමියන් විසිනි.
 - ix. බණවර 84 කින් සමන්විත වනුයේ.....අටුවාවයි.
 - x. 'විසුද්ධිමග්ග' ග්‍රන්ථය රචනා වීමට වස්තු බීජ වූ ගාථා ඇත්තේ..... ය.
02. පාලි අට්ඨකථා පිළිබඳ ව අවධානය යොමුකරමින් 'බුද්ධසෝඡ මාහිමියන් වෙතින් පාලි සාහිත්‍යයට සිදුවූ සේවාව' පිළිබඳ ව වාක්‍ය රචනයක් ලියන්න.

දිඹුලාගල කාශ්‍යප මාහිමි

දිඹුලාගල කාශ්‍යප මාහිමිපාණන් වහන්සේගේ වර්තය ලක් ශාසන ඉතිහාසය තුළ ශ්‍රේෂ්ඨත්වයට පත්වනුයේ උන්වහන්සේ වැඩ සිටි කාලයට සාපේක්‍ෂකව ය. උන්වහන්සේ වැඩ සිටි පොළොන්නරු අවධියේ රටෙහි පැවති අභ්‍යන්තරික දේශපාලන අවුල් වියවුල් ස්වභාවයත්, දකුණු ඉන්දියාවෙන් සිදු වූ වෝළ පාණ්ඩ්‍ය ආක්‍රමණත්, ශාසනික වශයෙන් ඇති වී තිබූ පරිහානියත් සලකා බලන විට උන්වහන්සේ වැනි යුග පුරුෂයෙකු බිහි නොවූයේ නම් ශාසනයට සිදුවන්නට තිබූ අනර්ථය විශාල වන්නට තිබුණි.

දෙවනපෑතිස් රජු දවස අනුබුදු මිහිඳු මහරහතන් වහන්සේගෙන් මෙරටට ලැබුණු බුදුදහම අනුරාධපුර මහාවිහාරය කේන්ද්‍ර කරගනිමින් අතිශය දීප්තිමත් විය. එහෙත් එම යුගයේ අවසාන භාගය වත් ම දකුණු ඉන්දිය වෝළ ආක්‍රමණ හේතුවෙන් ලක්දිව බුදුසසුන පිරිහීමට පත් වූ අතර අධ්‍යාපන මූලාසනයන්ගේ කාර්යය ද යම් පසුබෑමකට ලක් විය. පොළොන්නරු යුගය උදාවන විට විනය කර්මයකට අවශ්‍ය උපසම්පදා හිඤ්ඤත් පස්නමක් වත් සොයා ගැනීමට දුෂ්කරව ශාසනික අර්බුද හටගෙන තිබිණි. පොළොන්නරු අවධියේ මුලින් ම රජකමට පත් වූ පළමුවන මහාවිජයබාහු රජතුමා වෝළයන් සමග දරුණු සටනකින් පසුව ඔවුන් පරාජය කොට ලක්දිව ඒකච්ඡත්‍ර කොට බුදුසසුනේ දියුණුවට කටයුතු කරවීය. ඒ අනුව එතුමා බුරුමයේ අනුරාද්ධ රජු සමග කතිකා කොට උපසම්පදා හිඤ්ඤත් මෙරටට වැඩම කරවා නැවතත් මෙරට උපසම්පදාව පිහිටුවීය. එපමණක් නොව මහාවිහාර, අභයගිරි, ජේතවන යන තුන් නිකාය සමගි කරවා ජරාවාසව තිබුණු වෙහෙර විහාර අලුත්වැඩියා කරවා ත්‍රිපිටක සංශෝධනයක් ද කළේය. එම රජතුමාගේ ඇවෑමෙන් පසු නැවතත් රාජ්‍යත්වය පිළිබඳ ගැටුම් ඇති වූ අතර විජයබාහු රජතුමා විසින් ඔසවා තැබූ රටේ සහ ශාසනයේ ස්ථාවරත්වය නැවතත් පිරිහීමට පත්විය. රජුන් තැනීමට හා නෙරපීමට හිඤ්ඤත්ගේ දායකත්වය එකල ලැබුණු නිසා එම කාලවකාවානුවේ ඇතැම් රජවරු විහාරවල බලසේනාවන් නවත්වා තැබූ හෙයින් වෙහෙර විහාර වල් බිහි වී ගිය අතර හිඤ්ඤත් පන්සල් හැර ගියහ. මේ නිසා විජයබාහු මහරජතුමාගෙන් පසු යුගය බුදුසමයට අඳුරු කාලපරිච්ඡේදයක් උදාවීය.

මෙබඳු වකවානුවක රෝහණයෙන් 'කිත්ති' (පරාක්‍රමබාහු) නම් දියසෙන් කුමාරයෙක් බිහිවීය. තීක්ෂණ බුද්ධියකින් හෙබි මොහු සිහසුන ලැබීමෙන් පසු ක්‍රි. ව. 1154 දී මුළු ලක්දිව ම රජු ලෙස අභිෂේක ලැබූ අතර පරාක්‍රම සමුද්‍රය, පරාක්‍රම තඩාග ආදිය ඉදි කොට ලක්දිව ස්වයංපෝෂිත රාජ්‍යක් බිහි කළේය. මහාවංශය ඇතුළු බොහෝ ඓතිහාසික මූලාශ්‍රයන්ට අනුව මොහු ශ්‍රී ලංකාවේ විසූ ශ්‍රේෂ්ඨතම නරපතියන්ගෙන් කෙනෙකි. මහාවිජයබාහු රජු ඇති කළ ශාසනික පුනරුදයේ උපරිම ඵල අවස්ථාව බිහිවනුයේ මහාපරාක්‍රමබාහු රජු දවස ය.

මහාපරාක්‍රමබාහු රජතුමා බුද්ධශාසනයට සිදු කළ සේවය සුවිසාල ය. හේදහින්නව තිබූ තුන්නිකාය සමගි කරවීම දුශ්ශීලයන් සසුනින් බැහැර කොට සසුන පිරිසිදු කිරීම ආදී කාර්යයෙහි ලා මහා පරාක්‍රමබාහු රජතුමා විසින් රාජානුග්‍රහය සපයමින් සිදු කරන ලද ශාසන ප්‍රබෝධයෙහි ලා යුග කාරක කාර්යභාරය සිදු කරන ලද්දේ දිඹුලාගල මහා කාශ්‍යප

මාහිමිපාණන් වහන්සේ ය. උන්වහන්සේ වැඩ සිටියේ නැගෙනහිර තමන්කඩුව පළාතේ පිහිටා තිබූ දිඹුලාගල ආරණ්‍යායතනයේ ය. මෙම සේනාසනයේ ශ්‍රේෂ්ඨත ම යතිවරයා කාශ්‍යප මාහිමිපාණන් වන අතර දිඹුලාගල ප්‍රසිද්ධියට පත්වන්නේ ද උන්වහන්සේ සම්ප්‍රාප්තියත් සමග ය. තෙළෙස් ධුතංගධර වූ උන්වහන්සේ සියලු ම හිඤ්ඤන් අතර ප්‍රමුඛ වූ අතර බොහෝ තැන්වල මහාථෙර, සංඝපරිණායක යන නම්වලින් ද හඳුන්වා ඇත. එකල වැඩ සිටි මහාසංඝයා විසින් මහරහතන් වහන්සේ නමකට මෙන් මුන්වහන්සේට ගෞරව කරන ලදහ. පොළොන්නරු සෙල් ලිපියේ මුන්වහන්සේගේ සුපේශල ශික්‍ෂාකාමීත්වය වර්ණනා කොට ඇත්තේ මෙසේ ය.

‘අධර්ශ්ව අච්ඡිනාදි ගුණාංග සංගත කොට රක්‍ෂිත වර්ධිත පෝෂිත ශීලස්ඛන්ධාදි ලොකික ගුණරත්නාලංකාරයෙන් සමලංකාත වූ උදුම්බරගිරි නිවාසී මහාකාශ්‍යප මහාස්ථවිර ප්‍රමුඛ මහාවිහාරවාසී හිඤ්ඤ සංඝයා’

‘දඹදිව ධර්මාශෝක රජතුමා මොග්ගලීපුත්තකිස්ස හිමියන් සභාය කොට ගෙන සසුන පිරිසිදු කළා සේ’ මහාපරාක්‍රමබාහු රජතුමා කාශ්‍යප හිමියන්ගේ සභායෙන් සසුන පිරිසිදු කළ බව මහාවංශ කතුවරයා පවසයි.

‘මොග්ගලීපුත්තකිස්සඤ්ච - ධම්මසොකො නරිස්සරො.
 මහාථෙරං ධුරං කඤ්චා - මහාකස්සපච්චයං,
 විසාරදං තෙපිටකං - විනයඤ්ඤා විසෙසනො,
 ථෙරවංසෙකපච්චෙජාතං - සාමග්ගිං විරදකඛිතං’ යනුවෙනි.

ත්‍රිපිටක විසාරද, විනය දත්, ථෙරීයවංශය බබුළුවන, ශාසනයේ විර පැවැත්ම හා සමගිය කැමැතිවන්නා වූ යන උපපද රාශියක් භාවිත කරමින් මහාවංශ කතුවරයා මහාකාශ්‍යප මාහිමි හඳුන්වා දීමට පෙළඹී ඇත්තේ උන්වහන්සේ තුළ විරාජමාන වූ සැබෑ ගුණකදම්බය නිසා ය. ශාරීපුත්‍ර සංඝරාජයන් විසින් සමන්තපාසාදිකාවට ලියූ සාරස්ථදීපනී විනයටීකාවේ ආරම්භයේ දී ද මහා කාශ්‍යප මාහිමියන් පිළිබඳ ව සඳහන් වේ.

නිසසාය සීහළිඤ්ඤා - යං පරකකමබාහුනා,
 කඤ්චා නිකායසාමග්ගිං - සාසනං සුවිසොධිතං.
 කසසපං තං මහාථෙරං - සංඝසස් පරිනායකං,
 දීපසම්මිං තමබපණ්ණිමහි - සාසනොදයකාරිනං.
 පටිපතති පරාධිනං - සදා’රඤ්ඤානිවාසිනං,
 පාකටං ගගනෙ වඤ්ඤා - මණ්ඩලං විය සාසනෙ.
 සංඝසස් පිතරං වඤ්ඤා - විනයෙ සුවිසාරදං,
 යං නිසසාය වසනෙතාහං - වුද්ධිපතොතාසම්මි සාසනෙ.

එහි දී උන්වහන්සේ සඳහන් කොට ඇත්තේ සිය දිවි දෙවැනි කොට ප්‍රතිපත්ති පිරු, හැම කල්හිම ආරණ්‍යවාසය ප්‍රිය කළ, විනයෙහි උසස් විශාරදයෙකු වූ මහාකාශ්‍යප හිමි සම්බුද්ධ ශාසනය නමැති අභසෙහි පූර්ණ චන්ද්‍රයා මෙන් දීප්තිමත්ව බැබළුණු බව යි.

මහාකාශ්‍යප මාහිමි සීල සම්පත්තියෙන් අගතැන්පත් වූවා සේ ම ඤාණ සම්පත්තියෙන් ද අග්‍ර වූ බව උන්වහන්සේ අතින් ලියවුණු ග්‍රන්ථ දෙස බැලීමෙන් මැනවින් පැහැදිලි වේ. ත්‍රිපිටක පාලියේ ඇති දුරවබෝධ පද සුබෝධ කරනු පිණිස අනුරාධපුර අවධියේ දී පාලි අටුවාවන් රචනා වූ අතර, එම අටුවාවන්හි තවදුරටත් විස්තර කළ යුතු තැන් විස්තර කරමින් හා ව්‍යාකරණ විභාග, නිදානකථා ආදිය දක්වමින් පාලි ටීකා ග්‍රන්ථ රචනා විය. පාලි ටීකා ග්‍රන්ථ ලියවුණු කාලපරිච්ඡේදය පොළොන්නරු අවධිය යි. අනුරාධපුර මහාවිහාරය පාලි අට්ඨකථා සම්පාදනය කරමින් සම්බුදු සසුනේ හා පාලි භාෂාධ්‍යයනයේ චිර පැවැත්ම අභිවෘද්ධිය සිදු කළා සේ ම පාලි ටීකා සම්පාදනය කරමින් දිඹුලාගල කාශ්‍යප මාහිමි ඇතුළු තත් ශිෂ්‍යානුශිෂ්‍ය පරම්පරාව විසින් මහාවිහාර සම්ප්‍රදාය සුස්ථිර කළහ. අභිධම්මන්ථසංගහයට ලියූ අභිධම්මන්ථපුරාණටීකාව කාශ්‍යප මාහිමිගේ කෘතියක් වන අතර ඉන් උන්වහන්සේ තුළ පැවැති අභිධර්ම විශාරදත්වය ප්‍රකට වේ. එසේ ම පාලි, සංස්කෘත, සිංහල යන භාෂාත්‍රයෙහි විශාරදයෙකු වූ උන්වහන්සේ වෘත්තව්‍යාකරණය සරල කොට බාලාවබෝධන නම් ව්‍යාකරණ ග්‍රන්ථය රචනා කළහ. එය කච්චායන ව්‍යාකරණය සරල කොට ධර්මකීර්ති මාහිමියන් විසින් ලියා ඇති බාලාවතාරය වැනි ග්‍රන්ථයකි. මහා කාශ්‍යප මාහිමියන් වෙත පැවැති සංස්කෘත භාෂාව පිළිබඳ විශාරදත්වය මින් මැනවින් විශද වේ. අභිධර්මයට ම ලියන ලද මොහවිච්ඡේදනී නම් ටීකාව ද හා අනාගතවංස යන පාලි ග්‍රන්ථය ද කාශ්‍යප මාහිමියන්ගේ කෘති බව විචාරකයන්ගේ අදහසයි.

පොළොන්නරු යුගයේ දී විද්‍යාවක්‍රවර්ති, ගුරුළුගෝමි වැනි පඬිවරුන් ශ්‍රේෂ්ඨ සිංහල ග්‍රන්ථ රචනා කරද්දී දිඹුලාගල කාශ්‍යප හිමි ඇතුළු ශිෂ්‍ය පරම්පරාව විසින් පාලි සාහිත්‍යයේ පුනරුදය ඇති කරන ලදී. ශාසනයටත් පාලි සාහිත්‍යයටත් අභිවෘද්ධිය සැලසූ මහාකාශ්‍යප මාහිමි තමන් වහන්සේට නොදෙවෙහි වූ ශිෂ්‍ය පරම්පරාවක් බිහිකිරීම විශිෂ්ට කාර්යයක් සේම අතිදුරදර්ශී ක්‍රියාවක් ද වේ. මේ හේතුවෙන් උන්වහන්සේ වෙතින් ප්‍රභාවිත ධර්ම ශාස්ත්‍රාලෝකය කෝට්ටේ යුගය දක්වා විහිදී ගියේ ය.

අභ්‍යාස

01. නිවැරදි පිළිතුර යටින් ඉරි අදින්න.

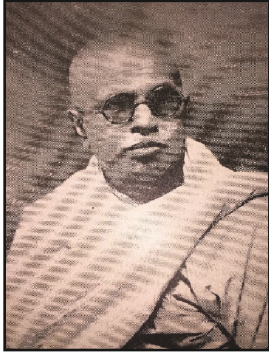
- i. දිඹුලාගල කාශ්‍යප මාහිමියන් වැඩ සිටියේ (දිඹුලාගල/මහාවිහාරය/අභයගිරිය) ආරණ්‍යයේ ය.
- ii. උන්වහන්සේගේ යුග කාර්යභාරය සමාන වනුයේ (බුද්ධඝෝෂ මා හිමි/මහානාම මා හිමි/වැලිවිට සරණංකර නා හිමි) ට ය.
- iii. පොළොන්නරු යුගයේ දී පාලි සාහිත්‍යයට එක් වූ සාහිත්‍යාංගයවනුයේ (ප්‍රකරණ /ටිකා/අටුවා) සාහිත්‍යය යි.
- iv. මහාකාශ්‍යප මා හිමියන් හැඳින්වූ අභිධානයක් වනුයේ (සාගරමති/සංඝ පරිණායක /සංඝරාජ) යන්නයි.
- v. බුද්ධඝෝෂ මා හිමියන් හැරණුවිට වැඩිම පාලි ග්‍රන්ථ සංඛ්‍යාවක් ලියන ලද්දේ (ශාරිපුත්‍ර/ධම්මපාල/සංඝරක්ඛිත) මාහිමිපාණෝ ය.

පිළිතුරු සපයන්න.

- 02. දිඹුලාගල කාශ්‍යප මාහිමියන්ට පෙර පොළොන්නරු රාජධානියේ ස්වභාවය කෙටියෙන් පැහැදිලි කරන්න.
- 03. මහාපරාක්‍රමබාහු රජතුමා සිදු කළ ශාසනික සේවාවන් 02ක් ලියන්න.
- 04. දිඹුලාගල කාශ්‍යප මා හිමියන් විසින් රචිත ග්‍රන්ථ 03ක නම් ලියන්න.
- 05. උන්වහන්සේ පිළිබඳ තොරතුරු සඳහන් වන මූලාශ්‍රය ග්‍රන්ථ 02ක නම් ලියන්න.
- 06. දිඹුලාගල කාශ්‍යප මාහිමි ඇති කළ ශිෂ්‍යයන් උන්වහන්සේලා නම්කොට උන්වහන්සේ ලියූ ග්‍රන්ථ දෙක බැගින් ලියන්න.

පොල්වත්තේ ශ්‍රී බුද්ධදත්ත නාහිමිපාණෝ
(1887 - 1962)

පොල්වත්තේ ශ්‍රී බුද්ධදත්ත මහානාහිමිපාණන් වහන්සේ භාෂාන්තරයන්හි හා සමයාන්තරයන්හි විශාරද දැනුමක් තිබූ ශ්‍රේෂ්ඨ ලේඛකයෙක් හා ධර්ම ශාස්ත්‍රීය පර්යේෂණයෙක් ද වෙති. පාලි භාෂාවේ හා සාහිත්‍යයේ අභිවර්ධනයට පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත නාහිමියන් වෙතින් සිදු වූ සේවය කෙතරම් ද යත් අපවත් වී දශක 05 ක් ඉක්ම ගිය ද පාලි භාෂාධ්‍යයනය තුළ උන්වහන්සේ තවමත් ජීවමාන වෙති.

දකුණු ලක, ගාලු කෝරළයේ, අම්බලන්ගොඩ පොල්වත්ත ග්‍රාමයේ දී උන්වහන්සේගේ ජන්මලාභය සිදු වූයේ 1887 ජූලි 23 වැනි දා ය. දෙමාපියෝ වූවෝ ඕබඩගේ ලුවිස් ද සිල්වා පියාණන් හා කුය්යාගම්හේවා සාඤ්චිනාමි මෑණියන් ය. වැඩිමහල් සහෝදරයින් සිව්දෙනෙක් හා එක් සහෝදරියකගෙන් සමන්විත එම පවුලේ බාලයා වූ එතුමන් ඉපදී වසර 07 කින් මෑණියන් කාලයාත්‍රා කොට ඇත. එකල විද්‍යාලංකාර පාඨශාලාවට යාබදව පිහිටි අම්බලන්ගොඩ බෞද්ධ ඉංග්‍රීසි පාඨශාලාවෙන් (මෙකල අම්බලන්ගොඩ ධර්මාශෝක විද්‍යාලය) අකුරුකරණය ආරම්භ කොට එහි වසර කීපයක් ඉගෙනීම් කටයුතු සිදු කොට ඇත.

මහණකම පිළිබඳ කුඩා කල පටන් ඇලුම් කළ මෙතෙම 1899. 11. 02 දින දොළොස් වැනි වියේ දී 'පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත' නාමයෙන් ප්‍රච්ඡා භූමියට ඇතුළත් විය. උන්වහන්සේගේ පැවිදි ගුරුවරු වූවෝ අම්බලන්ගොඩ පොල්වත්ත අග්ගාරාමාධිපති ව වැඩ විසූ ශ්‍රී ධර්මාධාර ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ සහ දොඩම්දූවේ පියරතනතිස්ස මහා ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ ය. පැවිදි වීමෙන් පසු වසර 03 ක් යන තුරු ස්වකීය ආචාර්යන් වහන්සේගේ ඇසුරෙන් සිංහල, පාලි, සංස්කෘත යන ප්‍රාචීන භාෂාවන් ඉගෙන ගත්හ. ස්වයංලිඛිත අපදානයේ දී බුද්ධදත්ත නාහිමියන් ම සඳහන් කරන පරිදි එම කාලවකවානුවේ උදේ, හවස, රැ ලෙස විශේෂයක් නැතිව පාලි, සංස්කෘත පෙළ පොත් වාචෝද්ගත කිරීම, අර්ථකීම යුහුසුලුව සිදු කොට ඇත.

වසර 03 ක ගුරු ඇසුරෙන් ලැබූ ශික්ෂණයෙන් අනතුරුව 1902 වසර අවසානයේ දී උන්වහන්සේ සිය ගුරුදේවයන් සමග බුරුමයට වැඩම කළ අතර, ඒ වන විට උන්වහන්සේ පසළොස් වන වියේ පසු වූහ. බුරුමයට යන විට පාලි වරනැගිල්ල, බාලාවතාරය, ධාතුමඤ්ජුසාව, පාලි නිසන්ඩුව, ධම්මපදය, සතිපට්ඨාන සූත්‍රය, චූත්තොදය, අභිධම්මන්ථසංගහය, අභිධම්මමානිකා යන පොත් සම්පූර්ණයෙන් කඩපාඩමින් කීමේ හැකියාවක් උන්වහන්සේ සතු විය. ඊට අමතරව ධම්මපදට්ඨකථා, රසවාහිනී, බාලාවතාර හා චූත්තොදය යන පොත්වල අර්ථ කියා තේරුම් ගැනීමට තරම් ශක්තියක් ඇතිව සිට ඇත. එසේ ම අත්තනගලුවංසය, මහාබොධිවංසය හා ජාතක අටුවා කොටස් දෙකක අර්ථ කියවා තිබී ඇත. පාලි භාෂාව ඉගෙනීමෙහි උන්වහන්සේ දැක්වූ අනවරත උනන්දුව හා සමත්කම මේ තුළින් ඉතා මැනවින් වටහා ගත හැකි අතර, මෙය වර්තමානයේ

පිරිවෙන්හි පාලි ඉගැන්වීම් හා ඉගෙනුම් ක්‍රියාවලිය සිදුකරන ගුරුසිසු දෙපාර්ශවයට ම මහඟු ආදර්ශයකි.

1903 ජනවාරි මාසයේ දින 03 ක නැව් ගමනකින් පසු බුරුමයේ මෝල්වේන් නුවරට ගොස් එහි සංල්වීන් ගඟබඩ කඩෝ ප්‍රදේශයේ කොණ්භන් ගමේ පිහිටා ඇති සුවණ්ණමණිවිජ්ජොකරනනසීමාරාම නම් විහාරස්ථානයේ නැවතී පාලි බසත්, බුරුම බසත්, අභිධර්මයත් ඉගෙනීම ආරම්භ කළහ. එහි වැඩ සිටි මහා පඬිවරයෙකු වූ සාගරඤ්ඤාණ හා විසුද්ධාචාර මාහිමිවරුන් වෙතින් බුරුම බස ඉතා කෙටි කලකින් ඉගෙන ගෙන ඇත. එහි ලා පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත මාහිමි ප්‍රකට කළ සාමර්ථය කෙසේ ද යත් අවුරුද්දක් ගත වීමට පෙර බුරුම භාෂාවෙන් අභිධර්ම පොත්වලට අර්ථ අස්වාගත හැකි තරමේ දැනුමකින් පොහොසත් වී ඇත. එකල බුරුමයේ හිඤ්ඤන් වහන්සේලා ඉගෙනගත් ශාස්ත්‍රශාලා තුළ කටපාඩම් දීමේ තරඟ විභාග පැවතී ඇත. ධනවත් ශ්‍රද්ධාවන්ත උපාසක උපාසිකාවන් මුල් වී විශාල ලෙස ධනව්‍යයෙන් උත්සවාකාරයෙන් මෙම තරඟ පැවතී ඇති අතර, ඉන් ජයග්‍රහණ ලබන අයට ඉගෙන ගැනීමට අවැසි පොත පත ගැනීමට මුදල් ද පිරිනමා ඇත. එවැනි තරඟවලින් පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත මාහිමියන් ද බොහෝ වටිනා මුදල් ත්‍යාග දිනාගැනීමට සමත් වී ඇත.

1904 දී නැවත ලංකාවට පැමිණ ස්වකීය ගුරුදේව ධර්මාධාර නාහිමියන්ගේ ඉල්ලීම පරිදි සංස්කෘත භාෂාව ඉගෙනීම ආරම්භ කළ අතර එහි දී මුග්ධබෝධ ව්‍යාකරණය, අමරකෝෂය හා පාණිනීසූත්‍ර පාඨය ද කෙටි කලකින් ම ඉගෙනගැනීමට සමත් වූහ. මෙම කාලවකවානුවේ දී ලක්මණි පහන කතුවරයාගේ උපදෙස් අනුව උභතතාවලින් ග්‍රහණව තිබූ අභිධර්මමාතෘකා සන්නය සඳහා බුරුම සන්නය ද ආධාර කොට ගෙන සවිස්තර සන්නයක් සමගින් අභිධර්ම මාතෘකා ස්වරූපය නම් ග්‍රන්ථය ලියන ලදී. එය බුද්ධදත්ත මාහිමියන්ගේ මුල් ම කෘතිය වන අතර ඒ වන විට උන්වහන්සේගේ වයස අවු 18 ක් විය. එසේ ම 19 වන වියේ දී අතිගරු දොඩන්දුවේ පියරතනනිස්ස නාහිමියන් ගැන පාලි පද්‍යයෙන් ගාථා අෂ්ටකයක් ලියා ඇති අතර, පාලිභාෂාව හැසිරවීමෙහි ලා උන්වහන්සේ පෑ නෛපුණ්‍ය මෙමගින් මැනවින් ප්‍රකට වේ. 1907 ජනවාරියේ නැවත දෙවන වරටත් බුරුමයට වැඩම කොට 1907 ජනවාරි 23 දින බුරුමජාතික සාගරඤ්ඤාණ මහා ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේගේ උපාධ්‍යායත්වයෙන් උපසම්මතිය ලබාගත් අතර, තත් වර්ෂයේ දී ම බුරුම බසින් සන්නයක් ද සමගින් පාලි නිසණ්ඩුව මුද්‍රණද්වාරයෙන් එළිදැක්වීමට ද උන්වහන්සේ සමත් වූහ. බුරුම වැසි පාලි දුහුනන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා පාලිභාසප්පවෙසනී (First Step in Pali Conversation) නමින් බුරුම බසින් පාලි පාඨග්‍රන්ථයක් ද ලියා ඇති අතර එය බුරුම අධ්‍යාපන මණ්ඩලය මගින් ද ඉතා ඉහළින් පිළිගෙන ඇත. බුරුම සම්ප්‍රදාය තුළ අවිද්‍යාමාන රසවාහිනිය, මහපිරිත් පොත හා විමුක්ති සංග්‍රහය බුරුම අකුරින් ලියා එරට වැසි හිඤ්ඤන්ගේ ප්‍රයෝජනයට ඉදිරිපත් කළ අතර, පාලි - බුරුම - ඉංග්‍රීසි යන භාෂාත්‍රයෙන් ම ත්‍රිභාෂාරත්නාකරය මෙන් ග්‍රන්ථයක් ද ලියා ඇත. එය වර්තමානයේ ද බුරුමයේ ඉතා ජනප්‍රිය ග්‍රන්ථයකි. එකල බුරුමයේ ගුරු ශිෂ්‍ය දෙපසය ම කඵවරේ ඉදගෙන පොතක් නොමැතිව අභිධර්මය උගන්වන ක්‍රමයක් තිබී ඇති අතර එය රාත්‍රීවාරය නමින් හඳුන්වා ඇත. පොල්වත්තේ නාහිමි මේ සඳහා ගුරු සිසු දෙඅංශයෙන් ම ඉදිරිපත් වී ඇත.

1909 වසරේ පාලි භාෂාව, බුරුම භාෂාව හා අභිධර්මය යන විෂයන්ගෙන් සමන්විත විභාගයකට ඉදිරිපත් වී බුරුම භික්ෂූන් 600 ක් ගෙන් ප්‍රථම ස්ථානය ලබාගත්හ. අනතුරුව ලංකාවට වැඩිම කළ අතර, ඉන්පසු ලක්දිව බොහෝ කාලයක් වැඩ වසමින් මෙරට පාලි භාෂාවේ සම්බුද්ධ ශාසනයේ අභිවෘද්ධියට ග්‍රන්ථ රචනා කරමින්, ශාස්ත්‍රීය වාද විවාද ඇති කරමින්, ධර්මදේශනා සිදුකරමින් හා සම්මේලන ආදියට සහභාගි වෙමින් ඉමහත් සේවයක් සිදු කළහ. ඊස් ඩේවිඩ්ස් මහතා සමග සම්පාශ්‍රයක් පවත්වා ගනිමින් එංගලන්තයේ පාලි පොත් සමාගමට (P.T.S.) විවිධ පොත් පරිවර්තනය කර දෙමින් හා ඉංග්‍රීසි අකුරින් පිටපත් කර දෙමින් අපරදිගට පාලි භාෂාඥානය විවරණය කරදීමට නිස්සරණාධාරයෙන් යුතුව අමිල මෙහෙයක් සිදු කළහ. උන්වහන්සේගේ තරුණ වියේ දී සිදුකළ ශාස්ත්‍රීය සේවා අකුරින් කිහිපයක් මෙසේ ය.

- බුරුම වැසියන්ගේ ප්‍රයෝජනයට රචනා කරන ලද පාලිභාසප්පවෙසිනී පොත සිංහලට නගා පළ කිරීම.
- අම්බලන්ගොඩ වෛශාඛනීධාන සමිතියේ ඉල්ලීම පරිදි කුඩා ධර්ම ප්‍රස්තක රාශියක් ලියවීම. (පමාවීම යුතු ද?, බුද්ධගුණදීපනිය, ධර්මාවවාදමඤ්ජරී, කර්මවීර්යදීපනී, විගුද්ධදීපනී, දශසංඥාවිභාගය, සත්ත්වතත්වදර්ශනය යනාදි පොත්)
- ක්‍රිස්තුභක්තිකයන් බුද්ධාගමට විරුද්ධව ලියූ දෘෂ්ටිවිභාගය නමැති පොතට පිළිතුරු ලෙස සත්‍යදර්ශනය නමැති පොත ලිවීම.
- බණ අසන විට ඉඳින ආකාරය පිළිබඳව වාදයක් ඇති වූ අතර එහි දී බුරුමජාතික ලේකී නම් මහාතෙරුන්ගේ විනිශ්චය ද ඇතුළත් කරමින් ගාරවාගාරවවිනිච්ඡය කෘතිය ලිවීම.
- 'සිරිමා' යන පදය සමග 'හේ' යන නිපාතය යෙදීම නිසා ලක්මිණි පහන කර්තෘතුමා උසස් උදවිය සඳහා 'හේ' යන නිවාර්ථ ආමන්ත්‍රණය යෙදීම අයෝග්‍ය යැයි වාදයක් ඇති කළ අතර, එයට පිළිතුරු ලෙස හේ සිරිමාවාදය යන නමින් කෘතියක් ලියා ඇත.
- නාමරූපපරිච්ඡේද, සම්මොභවිනොදනී, සද්ධම්මපජ්ජොතිකා හා නිද්දෙස අටුවාව ගුද්ධ කොට ඉංග්‍රීසි අකුරෙන් ලියවා එංගලන්තයේ පාලි පොත් සමාගමට (P.T.S.) යැවීම.
- ලක්මිණි පුවත්පතේ ධර්මවාදී, සත්‍යවාදී නමින් ලිපි පෙළක් ද දිනමිණි පුවත්පතේ අර්ථවාදී නමින් ලිපි පෙළක් ද ලිවීම.

ප්‍රාචීන භාෂාවන් පිළිබඳ හසල දැනුමක් ලබා සිටි පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත නාහිමියන්ට ඉංග්‍රීසි භාෂාව පිළිබඳ දැනුම ඉතා අල්ප වූ හෙයින් ඉංග්‍රීසි ඉගෙන ගැනීමට කැමැත්තක් ඇති විය. ඒ අනුව එකල කොළඹ ආනන්ද විද්‍යාලයේ විදුහල්පතිව සිටි පී. ද එස්. කුලරත්න මහතා මූලික වී භික්ෂූන් වහන්සේලාට ඉංග්‍රීසි ඉගැන්වීමේ පාසලක් කොළඹ ආනන්ද විද්‍යාලයේ ම පවත්වාගෙන යන ලදී. 1919 වසරේ දී එයට ඇතුළත්ව ඉංග්‍රීසි භාෂාව ඉගෙනීම ආරම්භ කොට එය ද කෙටි කලකින් ඉගෙනීමට උන්වහන්සේ සමත් වූහ. එහි ඉගෙනගන්නා කාලයේ දී ආනන්ද විද්‍යාලයේ සිසුන්ට පාලි ඉගැන්වීමට

ද අවස්ථාවක් ලැබුණු අතර එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වර්තමානයේ පිරිවෙන් හා විශ්වවිද්‍යාල ක්‍ෂේත්‍රයන්හි බහුල ලෙස ව්‍යවහාර කෙරෙන පාලි ඉගෙනීමට ඇති මාහැඟි පාඨ ග්‍රන්ථයක් වූ 'පාලිභාෂාවකරණය' 1923 දී රචනා විය. ඉන්පසු 1925 දී පාලිභාෂාවකරණය II පොත ද, 1927 දී පාලිභාෂාවකරණය III පොත ද, 1926 දී පාලිපාඨාවලි පොත ද ලියා ඇත. ලක්දිවින් බුරුමයට උපසම්පදාව රැගෙන යාම පිළිබඳව විස්තරය සඳහන් වන කලාණශිලාලිපිය 1924 දී සිංහල අනුවාදයක් සමග මුද්‍රණය කළහ. ඉංග්‍රීසි භාෂාව හැසිරවීම පිළිබඳ ලබාගත් නිපුණත්වයෙන් පසු මුල් ම යුරෝපීය ගමන ලෙස 1926 දී ස්විස්ටර්ලන්තයට වැඩම කළ අතර අපරදිග රටවල ධර්මප්‍රචාරය කිරීම සඳහා ශ්‍රීමත් අනගාරික ධර්මපාලතුමා ඇතුළු විවිධ අයගෙන් ආරාධනාවන් ලද ද එයට වැඩි කැමැත්තක් නොදැක්වී ය. එහෙත් ඊස් ඩේවිඩ්ස් මැතිතුමා, මැතිනිය, අයි. බී. හෝනර් මැතිනිය, විල්හෙල්ම් ගයිගර්, ඊ. ජේ. තෝමස් වැනි බටහිර උගතුන් සමීපව ඇසුරු කරමින් තම ඥානගවේෂණය ලෝකයාට ද විවෘත කර දුන්හ.

1952 වසරේ සිට ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයේ ආචාර්යවරයෙක් ලෙස ද කටයුතු කළහ. උන්වහන්සේ පෙළ අටුවා ටීකාදිය හදාරමින් වටිනා ග්‍රන්ථ සම්පාදනය කළා සේ ම ශාසනික හා ජාතික වශයෙන් උද්ගත වූ විවිධ අර්බුදවල දී ඒවාට ද ඉදිරිපත් වූහ. ජාතික සංස සම්මේලනය ඇතුළු එකල පැවති බොහෝ ජාතික හා ආගමික වැදගත්කමක් ඇති සමිති සම්මේලනවල දී මූලසුන දරමින් ඒවාට නායකත්වය ලබාදුන්හ. ලංකාව පුරා විවිධ පළාත්වලට වැඩම කරවමින් දහස් ගණනක් ධර්මදේශනා පවත්වා ඇත. 2500 බුද්ධජයන්තිය නිමිති කරගෙන ලෝකවාසී බහුග්‍රැහ භික්ෂූන් වහන්සේලාගේ සහභාගිත්වයෙන් බුරුමයේ පැවැත්වූ ඡට්ඨසංගායනාව සඳහා පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත නාහිමි වැඩම කළ අතර, එම සංගායනාවේ සුවිශේෂී කාර්යභාරයක් ඉටු කළහ. ලංකාව නියෝජනය කරමින් එම ධර්මසංගායනාවේ ප්‍රධාන කර්තෘමණ්ඩලයේ ක්‍රියා කළ අතර, විනය පිටකය භාරව සිටියේ ද උන්වහන්සේ ය. 1954 වර්ෂයේ දී උන්වහන්සේට බුරුම රජයෙන් ශ්‍රී ලාංකීය භික්ෂුවකට පිරිනැමෙන ඉහළ ම ගෞරව සම්මානය වන 'අග්ගමහාපණ්ඩිත' උපාධිය පිරිනැමුණු අතර, එම උතුම් සම්මානයෙන් පුද ලද පළමු ශ්‍රී ලාංකික භික්ෂූන් වහන්සේ වනුයේ පොල්වත්තේ නාහිමියෝ ය. උන්වහන්සේ විසින් රචිත සිය ගණනක් ග්‍රන්ථ අතුරින් කලාණවංශනිකාය I, II, III, කලාණශාසනවංශය, පාලිවාක්‍යවිචේචනය, The New Pali Cource I, II The New Pali Cource, හියුංසියං භ්‍රමණවෘත්තාන්තය, පාලිවාක්‍යරචනාව හා පරිවර්තන පරිචය, පඨමපාඨාවලි, ටෙරවාදී බෞද්ධාචාර්යයෝ, භාරතීය බෞද්ධාචාර්යයෝ, සම්පාතිකයෙහි බෞද්ධාචාර්යයෝ, පාලි සිංහල අකාරාදිය, පාලි සාහිත්‍යය හා ත්‍රිපිටකසූචිය, ආදී ග්‍රන්ථ කිහිපයකි. 1962 වසරේ උන්වහන්සේ අපවත් වන විට අමරපුර ශ්‍රී කලාණවංස මහානිකායේ මහානායක පදවිය හෙබවූහ. පාලි භාෂාවේ හා සාහිත්‍යයේ උන්නතිය වෙනුවෙන් උන්වහන්සේ සිදුකළ උදාර සේවය වෙනුවෙන් මෙකල පමණක් නොව මත්තෙහි ද උන්වහන්සේ සම්භාවනට පාත්‍ර වනු ඇත.

අභ්‍යාස

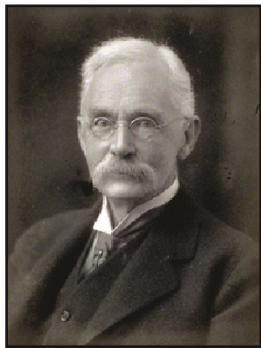
01. කෙටි පිළිතුරු ලියන්න.

- i. බුද්ධදත්ත නාහිමියන්ගේ පැවිදි ආචාර්ය උපාධ්‍යායයෝ කවරහු ද?
- ii. උන්වහන්සේ බුරුමයට යෑමට පෙර සම්පූර්ණයෙන් කටපාඩම් කොට තිබූ පොත් මොනවා ද?
- iii. බුරුමයේ දී උන්වහන්සේ වැඩසිටි විහාරයේ නම කුමක් ද? එය පිහිටා තිබුණේ කොහි ද?
- iv. බුද්ධදත්ත නාහිමි ලියූ මුල්ම කෘතිය කුමක් ද?
- v. එවිට උන්වහන්සේගේ වයස කීය ද?
- vi. උන්වහන්සේ බුරුමයේ දී ලියූ පාලි පොත් දෙකක නම් ලියන්න.
- vii. කළුචරේ සිට අභිධර්මය උගන්වන ක්‍රමවේදය හඳුන්වන්නේ කිනම් නමකින් ද?
- viii. බණ අසනවිට ඉඳින ආකාරය පිළිබඳ ව විස්තර කොට ලියූ පොත කුමක් ද?
- ix. 'හෙ සිරිමාවාදය' නැමැති පොත ලිවීමට හේතුව කුමක් ද?
- x. පාලි භාෂාව නඟා සිටුවීමට උන්වහන්සේ ලියූ ග්‍රන්ථ 5ක නම් පාඩමෙන් තෝරා ලියන්න.

02. පොල්වත්තේ ශ්‍රී බුද්ධදත්ත නාහිමියන්ගේ චරිතයෙන් ගත හැකි ආදර්ශ පිළිබඳ ව වාක්‍ය රචනයක් ලියන්න.

මහාචාර්ය තෝමස් විලියම්ස් ඊස් ඩේවිඩ්ස් මැතිතුමා

1843 මැයි 12 වැනිදා එංගලන්තයේ කොල්වෙස්ටර්හි දී උපත ලබා ලංකාවට පැමිණ 1864 වර්ෂයේ දී ඉංග්‍රීසි ආණ්ඩුවේ සිවිල් සේවයට බැඳුණු යුරෝපීය ජාතිකයෙක් පසුව නීතිඥයෙකු ලෙස කටයුතු කළේය. මෙකල ගාල්ලේ එක්තරා විභාගයක දේපලක් සම්බන්ධ නඩුවක සාක්ෂි විමසීමට ඔහුට සිදුවිය. එහි දී එම නඩුවේ සාක්ෂියක් ලෙස එක්තරා පාලි ලියවිල්ලක් අධිකරණය හමුවේ ඉදිරිපත් විය. එම පාලි ලියවිල්ල කියවා අර්ථ දැක්වීමට තරම් සමතෙකු එම අධිකරණ ශාලාවේ නො සිටියේ ය. ඒ අවස්ථාවේ මෙම අපූරු බස කුමක් දැයි සොයා බලා එම ලියවිල්ල තමන් ම කියවා අරුත් දැනගැනීමේ අදහසින් පාලි බස ඉගෙනීමට පටන් ගත්තේ ය. එම ඉගෙනීම කෙතරම් දුර ගියා දැයි කියතොත් අවසානයේ පාලි භාෂාවේ උරුමකරුවන්ටත් පාලි ඉගැන්වීමට තරම් හේ සමතෙක් විය. යුරෝපය පාලි සාහිත්‍යාදයේ පෙරගමන්කරු වූ ඔහු අන් කවරෙකු නොව තෝමස් විලියම්ස් ඊස් ඩේවිඩ්ස් මැතිතුමා ය.

ඊස් ඩේවිඩ්ස් සිවිල් සේවයේ යෙදෙමින් පාලි අධ්‍යයනය ආරම්භ කළේය. එහිදී එකල ලක්දිවට පමණක් නොව ථේරවාද බෞද්ධ ලෝකයට ම නායක වූ කොළඹ මාලිගාකන්ද විද්‍යාදය පරිවේණාධිපති, ත්‍රිපිටකවාගීශ්වරාචාර්ය, අතිපූජ්‍ය හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගලාභිධාන නායක ස්වාමීන්ද්‍රයන් වහන්සේ සහ යාත්‍රාමුල්ලේ ධර්මාරාම හිමි ආදී අතිසම්භාවනීය උගතුන්ගෙන් වර්ෂ 08කින් පාලි භාෂාව ඉගෙනීමට ඔහුට හැකි විය. යාත්‍රාමුල්ලේ මාහිමි ඔහුට පාලි ඉගැන්වීම සඳහා දිනපතා සෑහෙන දුරක් පයින් ම වැඩම කොට ඇත.

පාලි භාෂාව පිළිබඳ අසීමිත ළැදියාවක් ඔහු තුළ ඇති වූ අතර, ඒ නිසා ම පාලි බස ගැඹුරින් හැදෑරීමෙන් පසු බුදුදහම කෙරෙහි ඔහුගේ සිත තදින් ඇදී ගියේ ය. පසුව ඔහු සිවිල් සේවයෙන් ඉවත්ව එංගලන්තයට ගියේ ය. එංගලන්තයට ඔහු යන විටත් පාලි බස හා බුදුදහම පිළිබඳ යුරෝපීය උගත්තු දැන සිටියහ. ඉයුජන් බර්නෝග් හා මහාචාර්ය ලැසන් 1826 දී පාලි භාෂාව ගැන ලිපියක් ලියා තිබුණු අතර, 1837 දී ටර්නර් පඬිවරයා මහාවංශය ගැන සංයුක්ත සංස්කරණයක් හා පරිවර්තනයක් පළකොට තිබුණි. එසේම ලංකාවේ සිට ගිය ආර්. සී. විල්ඩර්ස් පාලි අකාරාදියේ වැඩ කටයුතු ආරම්භ කොට තිබුණි. ඩෙන්මාර්ක් ජාතික වී. පොස් බෝල් විසින් පාලියෙන් හා ලතින් භාෂාවෙන් ධම්මපදය ප්‍රසිද්ධ කොට තිබුණි. මේ අයුරින් එවක ප්‍රකටව සිටි ආසියානු භාෂා හා දර්ශන පිළිබඳ ශාස්ත්‍රඥයන්ගේ ඇසුර යුරෝපයේ දී ඊස් ඩේවිඩ්ස්ට ලැබුණි. පසුකාලීනව එතුමා විසින් සිදු කළ පාලිභාෂාවේත් බුදුදහමේත් උන්නතියට එය මහත් පිටුබලයක් විය.

ඊස් ඩේවිඩ්ස්ගේ මුල් ම පොත වූයේ 1877 දී ලියන ලද 'ලංකාවේ පැරැණි කාසි හා මැනීම ක්‍රම' යන්නයි. එසේම 1878 දී 'බුද්ධධර්ම සංග්‍රහය' නමින් කුඩා පොතක් ලියා පළ

කරන ලද අතර එය ක්‍රිස්තියානි නොවන ආගම් ගැන ක්‍රිස්තියානි ලබ්ධිකයන්ගේ දැනුම වැඩි දියුණු කර ගැනීම සඳහා ලියන ලද්දකි. එම කුඩා ග්‍රන්ථය ශාස්තෘන් වහන්සේගේ ජීවිතයත්, ධර්මයත් පිළිබඳව එතෙක් සොයාගත හැකිව තිබූ සියලු පාලි කරුණු පදනම් කොට ගෙන සංඝ සමාජය හා ත්‍රිපිටකය ගැන ද කෙටි සටහනක් ඇතුළත් කොට ලියන ලද්දකි. ධර්මය පිළිබඳව ඔහු තුළ පැවැති අසාමාන්‍ය වූත් පැහැදිලි වූත් දැනීම මේ කුඩා ග්‍රන්ථයෙන් පිළිබිඹු වේ. 1880 දී 'බෞද්ධ ජාතක කථා' යන නමින් ඔහු පළ කළ ග්‍රන්ථය ජාතක නිදාන කථාව පිළිබඳ ඉතා වැදගත් ප්‍රස්තාවනාවකින් හා පරිවර්තනයකින් ද යුක්ත වේ. මේ ග්‍රන්ථය බටහිර උගතුන් විසින් හඳුන්වා ඇත්තේ මහාවාර්ය ඊ.බී. කොබල්ගේ සංස්කාරකත්වය ඇතිව කලාප හයකින් 'ජාතක කථා' යන නමින් පෝස් බොල් විසින් ලියන ලද සම්පූර්ණ ජාතක පරිවර්තනයට ලියූ ප්‍රස්තාවනාවක් ලෙසින් ය. මේ කාලවකවානුවේ 'පෙරදිග ශුද්ධ ග්‍රන්ථ' යන නමින් මහාවාර්ය මැක්ස් මුලර්ගේ නායකත්වයෙන් ග්‍රන්ථමාලාවක් සම්පාදනය කිරීම ආරම්භ කොට තිබුණි. ඒ සඳහා රීස් ඩේවිඩ්ස් ද 'බෞද්ධ සූත්‍ර' නමින් කෘතියක් පළ කළේය. ඉන්පසු 1881 - 1885 අතර කාලයේ දී හර්මන් ඕල්ඩන් බර්ග්ගේ සහාය ද ඇතිව 'විනය ග්‍රන්ථ' නමින් කලාප තුනක් ම පෙරදිග ශුද්ධ ග්‍රන්ථ මාලාවේ පළ කළ අතර, එහි ලා පානිමොක්ඛය, මහාවග්ග පාළි හා චූල්ලවග්ග පාළි යන ග්‍රන්ථ ඉංග්‍රීසි බසට නැගුවේ ය. මීට අමතරව 1884 දී දායාවංසය සංස්කරණය කිරීමත්, මිලින්දපඤ්ඤය වෙළුම් දෙකකින් යුතුව පරිවර්තනය කිරීමත්, අභිධම්මඝට්ඨසංගහය සංස්කරණය කිරීමත්, පාලි භාෂාව පිළිබඳ මහාවාර්යවරයන් වූ සිය බිරිඳ රීස් ඩේවිඩ්ස් මැතිනිය සමඟ එක්ව දීඝනිකාය පළමු වෙළුම් ප්‍රකාශයට පත්කිරීමත් රීස් ඩේවිඩ්ස් මැතිතුමාගේ ශාස්ත්‍රීය සේවයට ඇතුළත් වේ.

අද දක්වා ම පාලි සාහිත්‍යයේ අභිවෘද්ධියට ඉමහත් සේවයක් සලසන පාලි ග්‍රන්ථ සමිතිය (Pali Text Society) ආරම්භ කිරීමේ වැදගත්කම 1881 දී ඇමෙරිකාව පවත්වන ලද හිබර්ට් දේශනයක දී අවධාරණය කරන ලද අතර එහි දී ඔහු වැඩිදුරටත් කියා සිටියේ ඒ වන විට මුද්‍රණද්වාරයෙන් පිට නොවී, යුරෝපයේ විශ්වවිද්‍යාලවලත් වෙනත් මහජන පුස්තකාලය ප්‍රයෝජනයට ගැනීමක් නැතිව විවිධ අත්පිටපත් වශයෙන් විසිර පවත්නා පැරැණි බෞද්ධ සාහිත්‍යය සියලු දෙනාට හැදෑරීමට ඒවා රෝමන් අකුරෙන් මුද්‍රණය කළයුතු බවයි. රීස් ඩේවිඩ්ස්ගේ මෙම වැඩ පිළිවෙල ප්‍රංශය, ඕලන්දය, ජර්මනිය, එක්සත් ජනපදය යන රටවල සම්භාවනීය උගතුන් විසින් සාදරයෙන් පිළිගන්නා ලද අතර මුලින් ම සමිතිය සඳහා පත් කරගන්නා ලද කමිටුවේ සාමාජිකයන් ලෙස වී. පොස් බොල්, හර්මන් ඕල්ඩන් බර්ග්, ඊවඩ් මොරිස්, එම්ලි සෙනාර්ට් යන උගත්හු ඇතුළත් වූහ. මෙම පාලි ග්‍රන්ථ සමාගම සඳහා බටහිරින් මෙන්ම ශ්‍රී ලංකාවෙන් ද සුවිශේෂී සහයෝගයක් ලැබුණි. එකල ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩ සිටි හික්කඩුවේ ශ්‍රී සුමංගල නාහිමි, වස්කඩුවේ ශ්‍රී සුභනි නාහිමි, දොඩන්දුවේ ශ්‍රී පියරතනතිස්ස නාහිමි වැනි ප්‍රබුද්ධ හික්කුන් වහන්සේලා මේ කටයුත්තට තම වටිනා අදහස් හා යෝජනා ලබාදුන්හ. එසේම ලාංකීය හික්කුන් වහන්සේලා සහ අනන්‍යාර්ථක ධර්මපාලතුමා වැනි හිනි ප්‍රභූවරු මූල්‍යාධාර ද ලබාදුන් අතර එකල පාලි ග්‍රන්ථ සමිතියේ සාමාජික මණ්ඩලයේ නිත්‍ය සාමාජික තනතුරක් ශ්‍රී ලංකාවට ද හිමිව තිබුණි. රීස් ඩේවිඩ්ස් මැතිතුමා විසින් සමාරඛිධ මෙම පාලි ග්‍රන්ථ සමිතිය ඉටු කරන ලද මෙහෙය සුළුපටු නොවේ. ඉන් සිදු වූ සේවාවන් අතර,

- සියලු පාලි නිකාය ග්‍රන්ථ, අටුවා හා ප්‍රකරණ ග්‍රන්ථ සමගින් සංස්කරණ කිරීම.
- වෙළුම් 58 කින් යුත් ත්‍රිපිටකයේ සම්පූර්ණ ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනයක් කිරීම.
- ආචාර්ය විලියම් ස්ටීව්ගේ සම්පූර්ණ සහායෙන් දිගු කලක් තිස්සේ කරන ලද උත්සාහයකින් පසුව 1921 දී පාලි ඉංග්‍රීසි ශබ්දකෝෂයේ පළමු කොටස එළිදැක්වීම.
- පාලි ත්‍රිපිටක කෝෂය එළිදැක්වීම. (Pali Tipitaka Concordance)
- පාලි පුද්ගල නාම ශබ්දකෝෂය එළිදැක්වීම. (Dictionary of Pali Proper names)

රීස් ඩේවිඩ්ස් මහතා වසර 41 ක් පාලි ග්‍රන්ථ සමිතියේ කටයුතු වෙනුවෙන් සිය ජීවිතය කැප කළේය. තම කාර්යය සඵල කර ගැනීම සඳහා සෙසු අය පොළඹවා ගැනීමේ සුවිශේෂී දක්ෂතාවකින් යුතු එතුමා සංගමය සඳහා මුදල් එකතු කිරීමත්, මුදල් පාලනයත්, මුද්‍රණ කටයුතු සඳහා මුද්‍රණ ආයතන සමග ගනුදෙනු කිරීමත් එතුමා විසින් සිදුකරන ලදී. වර්ෂ 1882 දී එතුමා ලන්ඩන් විශ්වවිද්‍යාලය කොලීජියෙහි පාලි මහාචාර්යවරයා වූ අතර එය ගරු පදවියක් විය. ඊට නොබෝ කලකට පසු 1885 - 1904 කාලයේ හෙතෙම රාජකීය ආසියාතික සමිතියේ පුස්තකාලයාධිපති තනතුරට ද ලේකම් තනතුරට ද පත්විය. එම කාලවකවානුවේ දී එම සමිතියේ වැඩ කටයුතුවලට හා එහි පැවැත් වූ විවාදයන්ට අලුත් මුහුණුවරක් ලබාදුන්නේ ය. ඔහුගේ ප්‍රධානත්වය යටතේ එම සමිතියෙන් සිදු කළ පරිවර්තන මාලාව හා නිබන්ධන මුද්‍රණය කොට ප්‍රසිද්ධ කළේය. මේ සමයෙහි ම බ්‍රිටිෂ් ඇකඩමි හා පෙරදිග හා අප්‍රිකානු අධ්‍යයන ආයතනයේ (School of Oriental and African Studies) ආරම්භක සාමාජිකයෙකු වූ අතර, 1904 දී මැන්චෙස්ටර්හි වික්ටෝරියා විශ්වවිද්‍යාලයේ සමයාන්තර අධ්‍යයන විෂය සඳහා මහාචාර්යවරයා ලෙස පත් කරනු ලැබීය. ඔහුගේ මෙම තනතුරුවලින් බටහිර ලෝකය තුළ පාලි භාෂාව හා ථෙරවාද බෞද්ධ දර්ශනය ජනප්‍රිය විය.

ඉගෙනීමෙන් හා පාණ්ඩිතයෙන් පරිපූර්ණව සිටිය ද කිසිකලෙක හෙතෙම පණ්ඩිත මානයෙන් හිස උදුම්වා නො ගත්තේ ය. සිය දැනුම ශිෂ්‍යයන් සමග බෙදාගනිමින් ඔවුන්ගේ උත්සාහයන්ට වටිනාකමක් දීමට නිරතුරු කටයුතු ද කළේය. රීස් ඩේවිඩ්ස්ට සිය ජීවිත කාලය මුළුල්ලේ ම එක් උදාර අදහසක් විය. එනම් 'අප ඉක්මවා යෑමට අනුන්ට හැකියාව ලබාදීම සඳහා ඔවුන්ට අප විසින් දිය හැකි සියලු ධෛර්යය දිය යුතු' යැයි ඔහු පිළිගෙන තිබුණි. ඔහු ලංකාවේ සිට නැවතත් එංගලන්තයට යන විට මහාවංසය පිළිබඳ කරුණු එක්රැස් කොට ගෙන ගියේ ග්‍රන්ථයක් පළ කිරීමේ අදහසිනි. ඒ වන විටත් ආචාර්ය එච්. ඕල්ඩන්බර්ග් ලන්ඩන් නුවර ඉදිමින් මහාවංස පරිවර්තන කාර්යය සිදු කරමින් සිටියේ ය. ඒ බව දැනගත් රීස් ඩේවිඩ්ස් ශ්‍රීමතාණෝ තමන් ළඟ පැවැති සියලු තොරතුරු ඔහු වෙත ලබා දුන්නේ ය. මෙය ඔහුගේ පුදුම පරිත්‍යාග ගුණයට එක් උදාහරණයකි.

1910 දී ඔහු අලුතින් ගොඩනැගූ ඉන්දියානු සමිතියේ සභාපති විය. ඒ සමිතිය මගින් ද විවිධ දේශන මෙන්ම විවිධ පර්යේෂණ ලිපි ලියා විද්වත් ලෝකයට ප්‍රදානය කළ අතර, ඇතැම් විට කිසිදු උදව්වක් නැතිව තනියම ශාස්ත්‍රීය කටයුතු කරගෙන ගියේ ය. කැරොලින් ඔගස්ටා පොලී සමග විවාහ වීමෙන් පසු දරුවන් තිදෙනෙකුගේ පියා වූ රිස් ඩේවිඩ්ස් මැතිනිය ද පාලි හා බෞද්ධ අධ්‍යයනය පිළිබඳ විශාරද දැනුමක් ලබා සිටි තැනැත්තියකි. ඔහුගේ ශාස්ත්‍රීය කටයුතුවලට ඇගෙන් ද උදව් ලැබුණි. ඔහුගේ කීර්තිය නිසා විශාල සංඛ්‍යාවක් උගත්තු ඔහු හා සම්බන්ධකම් පවත්වන්නට වූහ. මේ නිසා බුදුදහම විවරණය කිරීමේ අවස්ථා ද වැඩි දියුණු විය. ජීවිතයේ අවසාන මොහොත දක්වා ම මනා සිහියෙන් යුතුව කටයුතු කළ හෙතෙම සිය ජීවන ගමනේ 79 වන විය පසුකරත් ම 1922 දෙසැම්බර් 27 වැනි දා පරලෝ සැපත් විය.

- අභ්‍යාස**
- i. රිස් ඩේවිඩ්ස් ශ්‍රීමතාණෝ උපත ලද්දේ කොහි ද?
 - ii. ඔහු පාලි බස ඉගෙනීමට හේතු වූ සිද්ධිය කුමක් ද?
 - iii. ලක්දිව දී ඔහුට පාලි බස ඉගැන්වූ ගුරුවරුන් දෙදෙනෙකුගේ නම් ලියන්න.
 - iv. ඔහු විසින් ලියන ලද 'බුද්ධ ධර්ම සංග්‍රහය' ග්‍රන්ථයේ ඇති වැදගත්කම කුමක් ද?
 - v. 'පෙරදිග ශුද්ධ ග්‍රන්ථ මාලාව'ට ඔහු ලියූ මුල්ම කෘතිය කුමක් ද?
 - vi. රිස් ඩේවිඩ්ස් විසින් පරිවර්තනය කළ කෘති 03ක් හා සංස්කරණය කළ කෘති 03ක් ලියන්න.
 - vii. 'පාලි ග්‍රන්ථ සමිතිය'(P.T.S) ආරම්භ කිරීමේ වැදගත්කම මුල්වරට අනාවරණය කරන ලද්දේ කොහිදී ද?
 - viii. ඔහු මහාවාරිය ධූර දැරුවේ කිනම් විශ්වවිද්‍යාලයන්හි ද?
 - ix. සිය ජීවිත කාලය තුළ ඔහු දැරූ උදාර අදහස පාඩමෙන් උපුටා ලියන්න.
 - x. 'මහාවංශය' පිළිබඳ ඔහු එකතු කළ තොරතුරු ලබාදුන්නේ කාටද?
 - xi. ඔහු පුස්තකාලයාධිපති හා ලේකම් තනතුර දැරූයේ කිනම් සමිතියේ ද?
 - xii. P.T.S පාලි පොත් සමාගම මගින් සිදු කළ ප්‍රධාන ශාස්ත්‍රීය සේවාවන් 03ක් ලියා දක්වන්න.